

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационния труд на доц. д-р Тодор Иванов Димитров-Мечкарски „Правоговорът в обучението на актьора“ за придобиване на научната степен „доктор на науките“

от проф. д-р Светлана Стойчева, преподавател в катедра „Световна култура“, ФЕИ, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

Предложеният от доц. д-р Тодор Иванов Димитров-Мечкарски дисертационен труд първоначално буди адмирации с няколко неща: с внушителния си обем от 403 страници, подробно разписаното си съдържание и прочувственото си начало, припомнящо гордото стихотворение „Родна реч“ на Иван Вазов. Така че четенето му неминуемо започва с респект към автора.

Стремежът към фундаменталност и поставяне на твърда академична рамка (подобаваша според автора за такива трудове) конструира едно твърде дълго теоретично предначало с твърде дълго пребиваване в зоната на аксиоматичното и терминологичното: авторът се ангажира да дава дефиниции от това що е езикознание, що е граматика и що са всички останали дисциплини, имащи общо с правоговора, до ...що е дисертация. Личи пристрастието на доц. Мечкарски към дефиниции и термини (книгата му „Терминологични основи на сценичната реч“ от 2019 г. подкрепя впечатлението ми), макар тъкмо при дефинирането да се забелязва известна непоследователност: някъде свръхтерминологизира, дава често българския и чуждия корелат като „правоговор“/„ортоепия“, друг път заявява намерението си да поставя научната терминология „в скоби“ (с. 36) за да бъде понятен, но пък идват места, в които сякаш „забравя“ за това и „супрасегментните явления на речта“ и „фонетричната дейност“ (с. 73) намират „превода“ си чак на страница 91.

Напипването и формулирането на научна проблематика остава някак „зад завесата“. Самите цели (и петте) на дисертационния труд изключват предлагането на собствени тези и проблематизиране: „...да се **систематизира** и изчерпателно **поднесе** теоретико-практична [практическа] **информация**...“, „теоретично **разглеждане** на гласово-говорната функция...“, „да се **дефинират** цялостно методически подходи...“, „да се **представят** методически подходи...“, „да се **представят** адаптирани логопедични техники...“ (с. 31).

Очевиден е силният превес на репрезентативната страна на разработката. Може би затова не се е получило желаното „бракосъчетание“ (в труда наречено „принципи, върху които е изграден трудът“, с. 35) на българската логопедична школа и научната и педагогическа теоретико-практическа работа на преподавателите по сценична и публична реч в катедра „Сценична реч“ на НАТФИЗ. Ако техният интегритет можеше да преосмисли същността и преподаването на дисциплината „Правоговор“ (не само в НАТФИЗ), това щеше да бъде най-сериозната заверка на приносния характер на предложената работа. Желанието да се изгражда интердисциплинарното научно поле чрез наставяне на изчерпателни таксономии ѝ придава известен номенклатурен характер и я лишава от провокативност и диалогичност – според мен най-важното качество за един научен труд.

В изложението се откриват неточности, недообяснености и анахронизми, част от които могат да се дължат на „давността“ на теоретичните постановки (разбира се, не всички) на използваната от автора литература или на липса на конкретни примери и разглеждане на казуси. Някои от тях:

- „Павлов [Иван П. Павлов] поставя основите за развитието на психологията...“ (с.88) – това не е нова, а остаряла постановка (без да е цитиран източникът ѝ), доколкото по времето на социализма се избягва да се говори, че той поставя основите на бихейвиоризма;
- когато става дума за днешната тенденция за промяна в учленяването на звука „л“ (с. 197) вместо патетиката срещу „инфантилната настойчивост“ на специалистите да „опазят“ традиционните му характеристики, би било добре да се каже в какво точно се състои тази тенденция (за превръщането на „л“ в билабиален глайд и зазвучаването му близко до английското „w“);
- примерът за „творческо заиграване“ с езика у Ботев (става дума за стиха „пред народни святи жертви“) е неуместен, доколкото по времето на поета книжовната норма все още не е стабилизирана и липсата на преглас тук идва по-скоро като влияние от подбалканските говори („заиграването“ му със звукописа е нещо друго);
- когато става дума за звука „й“ и неговите названия „йот“, а „по народното“ „и кратко“ (с. 134), следва да се обясни, че едното е име на фонемата („йот“), а другото е не „народното“, а граматическото наименование на буквата („и кратко“);

- на стр. 132 се говори за „странични думи“ в граматиката, които не са ми известни като синтактичен термин.

До тук ще спра с примерите за известни неточности.

Анонсираният интердисциплинарен подход е проведен до голяма степен еkleктично, частите не изглеждат достатъчно интегрирани и обединени от една цялостна концепция. „Сканираната“ теория напомня на речникови статии, които трябва още да се доогледат – и структурно, и формално: защо се използват източници от втора ръка, при положение, че са достъпни първоизточниците (Моско Москов цитиран през Надежда Панайотова, с. 93); защо бележките за отделни учени да не са под линия, за да не допълват речниковото звучене на работата; защо на стр. 125 авторът още „напомня“ що е правоговор; защо се „обслужват“ тези, които се доближават до клишето: „...тезата, че говорът като умение трябва да се развива и усъвършенства от всички членове на обществото“ (с. 74). Всичко това напомня микс от учебникарска и научна книжнина.

В същото време работата предлага потенциални пропуснати възможности, например пропуснатия анализ на споменатите от автора на стр. 68 изследвания на Хипократ върху загубата на гласовата способност и „Фонетичният трактат“ на Авицена (бих добавила „Обучението на оратора“ на Квинтилиан и изобщо античните реторици); или пък пропуска на едно толкова интересно проблематично поле като фоностилистиката (само спомената); или дори доразработването на наличния емпиричен материал: изредените артикулационни и говорни нарушения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Стремежът на доц. Мечкарски да създаде тежък академичен труд сам по себе си е за уважение. Уважавам и основанието, изложено като един от приносите на труда му: „Чрез изчерпателното теоретично представяне на спецификите и механизмите на функциониране на гласово-говорния апарат може да се постигне по-пълноценното му практическо овладяване.“ (с. 387). За съжаление, резултатът, наречен от него „изчерпателно теоретико-практично изложение“, или клони към един комплексен учебник, или към методическо ръководство по правоговор, снабдено с теоретична част, но само формално се вписва в жанра „голям докторат“ – не и същностно. Отново ще подчертая, че конспективното начало надделява над научно-креативното. На този етап не мога да дам положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемото научно жури да вземе положително решение относно кандидатурата на доц.

д-р Тодор Димитров-Мечкарски за придобиване на научната степен „доктор на науките“.

София, 29.05.2021 г.

/проф. д-р Светлана Стойчева